

ZÁMEK HUMPRECHTSWIESEN V KOSTOMLATECH POD MILEŠOVKOU ARCHIVNÍ PRAMENY O ZPŮSOBU VÝSTAVBY RANĚ BAROKNÍHO ZÁMKU

LUBOŠ LANCINGER

Zámecký areál v Kostomlatech pod Milešovkou v ma-
lebné poloze na severním svahu Českého středohoří došel
dosud v odborné literatuře jen okrajové pozornosti. Je to
způsobeno prostou, konzervativní a kusou podobou jeho ra-
ně barokního jádra, jež nadto zaniká uprostřed účelových
přístavb a pod adaptacemi z konce 19. a počátku 20. sto-
letí. Zmiňují se o něm práce převážně soupisové povahy,¹⁾
těžící jen z nečetné předchozí li-
teratury, neúplných písemných
pramenů a letmých místních
prohlídek. Ačkoliv se nejedná
o objekt prvořadého významu,
dochované písemné prameny
umožňují korigovat dosud o něm
publikované představy, sledovat
přístup barokního stavebníka
ke konceptu voluptuární stav-
by a poskytují velmi podrobné
doklady o vybavení okenních
a dveřních otvorů.²⁾

Gotický hrad z přelomu 13.
a 14. století, odkud jeho držitelé
ovládali kostomlatské panství,
zpusnul ve 2. polovině 16. sto-
letí. Jeho dědici, bratři Oldřich
a Petr Kostomlatští z Vřesovic si
při rozdělení majetku kolem ro-
ku 1606 postavili náhradou na
okraji městečka pod hradem
vlastní nová sídla. Tyto „dvě tvr-
ze a zámek pustý Kostomlaty
s podacím kostelním“ získal roku
1623 jako pobělohorský konfis-
kát císařský rada a karlístejnský
purkrabí Humprecht st. Černín
z Chudenic.³⁾ O sídla v Kosto-
mlatech se však probudil zájem
až po skončení třicetileté války,
když hrabě Humprecht Jan ml.
Černín převzal roku 1651 po
strýci Heřmanovi černínské svě-
řensství a roku 1653 po matce
Zuzaně rodinné statky i s Kosto-
mlaty. S nástupem vynikající
úřední kariéry se hrabě projevil
i jako horlivý stavebník, dbalý

požadované reprezentace. Ta předpokládala ve středisku
každého z jeho panství zámeckou budovu, vyhrazenou pří-
ležitostnému pobytu panstva.

Starý zámek.⁴⁾ Doklady o stavební činnosti v Kosto-
mlatech začínají dnem 15. listopadu 1654, kdy byla uza-
vřena česky psaná „smlouva s tesaři kostomlatskými o krov
nad zámekem“. Ze stručné smlouvy vyplývá nevelký komfort
stavby. V patře nebo zvýšeném přízemí se jmenuje pouze
světnice, kancelář a mazhauz, navazující na sladovnu, a nad
ní sýpka. Čtyři pokojíčky byly již nejspíš v podkroví stejně
jako sýpka. Pivovar, v podstatě nevelká varna, musel být již
mimo společnou střechu.⁵⁾ Dotčený objekt byl nepochybně
jednou ze dvou tvrzí po posledních Vřesovicích a je možno
jej ztotožnit s východozápadně orientovaným předchůdcem
na místě průčelní části dnešní správní budovy čp. 115 z po-
čátku 20. století. Druhá tvrz se již ani náznakem v prame-
nech nevyskytuje a patrně degradovala přímo na některý
z hospodářských objektů.

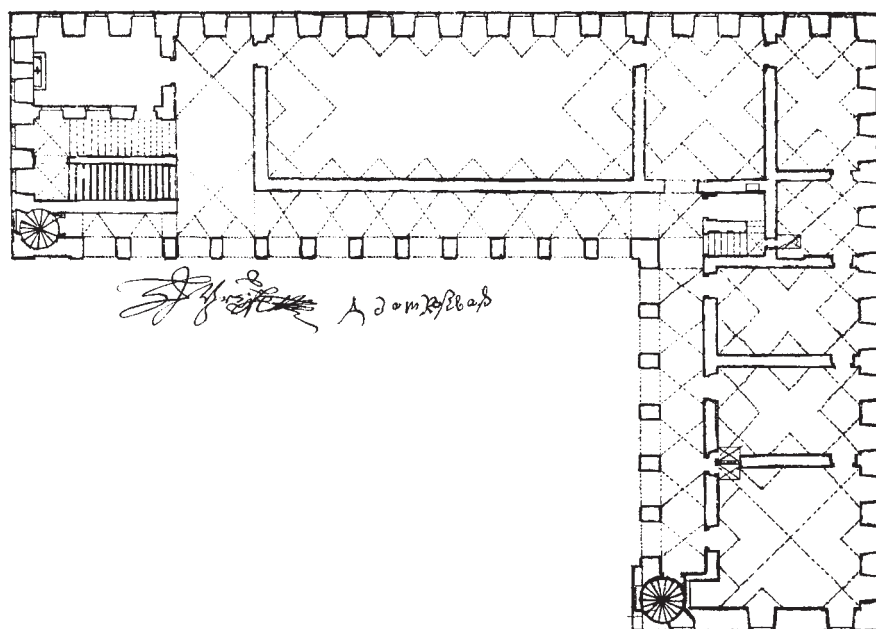
Nový zámek. Stavba popsané podoby nemohla uspokojit
nároky barokního velmože. Z důvodů, o jejichž podstatě
můžeme jen spekulovat, se hrabě Černín na počátku roku
1666 ve zřejmém chvatu rozhodl postavit v jejím jižním

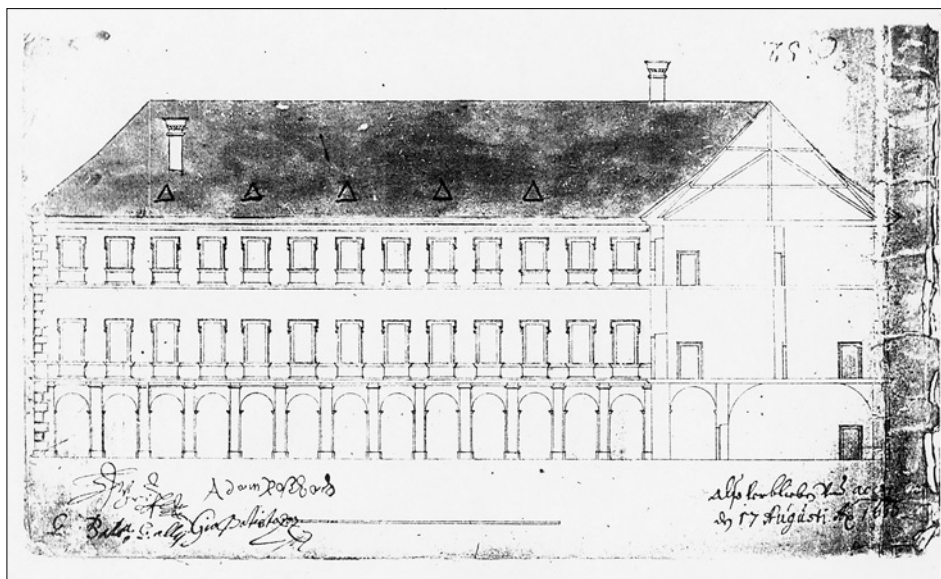
Obr. 1: Situace zámeckého areálu na mapě stabilního katastru (1843). 1 – zámek (Nový), 2 – sýpka (starý zá-
mek), 3 – kostel sv. Vavřínce, 4 – stáje a byt zahradníka, 5 – úřednické byty.

sousedství panský zámek. Byl to rok, ve kterém získal staveniště k budoucímu paláci v Praze na Hradčanech, pro který usilovně hledal projektanta. Ještě v zimě, před začátkem stavební sezóny, náhle učinil ústní dohodu se zednickým mistrem Adamem Roßbachem, který pro něj již dříve pracoval na severočeských panstvích, aby postavil „nový kostomlatský zámek“ podle čtyř výkresů, od obou podepsaných. „V nedostatku času“ byla na tomto základě 5. března uzavřena pouze prozatímní smlouva, v níž je mistr jmenován jako Rußbach. Stanovila jeho dosti značný honorář a velmi stručně vyjádřila jeho úkol: „Sklepní podlaží, jež je vpravdě do výšky prvním podlažím, veskrze klenuté ve světlosti, střední podlaží sedm loket ve světlosti, horní podlaží šest loket ve světlosti, vše bez kleneb a trámů počítáno.“⁶⁾ Navzdory proklamované časové tísní až 24. dubna hlásil kostomlatský hejtmán hraběti příjezd nejmenovaného stavitele, který „zítra ve středu vyměří základy pro zdejší nový zámek a určení lidé hned začnou s výkopem“. Ihned se prý má také začít se svozem vápence a v červnu o sv. Duchu i s výrobou cihel. Zemní a základací práce se patrně záhy intenzivně rozvinuly, jak plyne z červnových stížností poddaných na zvýšenou robotu při stavbě nového zámku.⁷⁾

Zvláštní poměry při řízení v prvním roce stavby ilustruje pamětní záznam, připsaný 17. srpna 1666 na rubu Roßbachovy březnové smlouvy: „Na vědomost, že se nezůstalo u těch zde dříve zmíněných výkresů, jakož v nich při tom různě měněno, přisazeny **dvě věže pro schodištní šnekly**, také klenutému podlaží přidán jeden loket větší výšky, takže bylo dohodnuto, uzavřeno a oběma stranami podepsáno, že mají být nové výkresy“. Čtyři staré výkresy se zruší a za nové zedník dostane zvláštní odměnu.⁸⁾ Z umístění záznamu plyne, že se musel týkat Roßbacha, který měl jen vyrýsovat provedené a navržené změny, když staré plány po úpravách ztratily srozumitelnost. Věk je však složitější. V plánové části fondu se zachovaly dva soubory plánů zámecké stavby bez udání lokality, jen mladší rukou na obalové složce přiřčené Kostomlatům. Redukovaný projekt (II), časově zřejmě mladší, v počtu 8 kusů, představuje stavbu na půdorysu písmene L se sklepním a třemi nadzemními podlažími o 13 a 7 osách ve dvorních průčelích. Obsahuje velký dvouetážový sál o osmi osách a men-

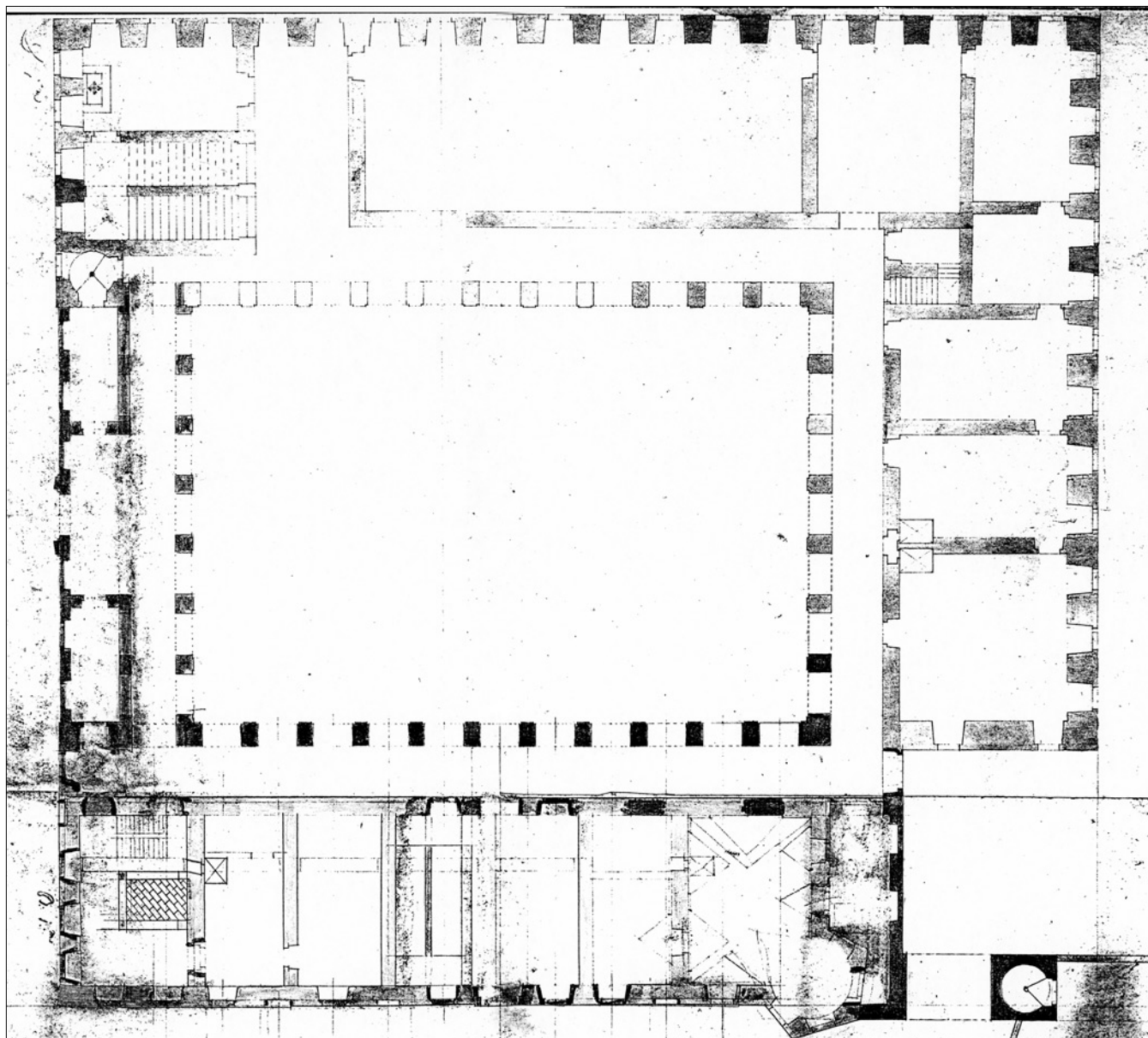
Obr. 2: Projekt II. zámku v Kostomlatech, patrně v dubnu 1666, půdorys přízemí.

Obr. 3: Projekt II. zámku v Kostomlatech, patrně v dubnu 1666, dvorní fasáda levého křídla.

ší oválný, nemá však výrazný hlavní portál. Do druhého patra vedou jen dvě točitá schodiště ve dvorních nárožích. Vysunutá schodištní věže chybí. Plány jsou podepsány hrabětem a Roßbachem, dva jsou opatřeny německou doložkou: „Tak ponecháno a smluveno 17. srpna 1666“.⁹⁾ Byly tedy paradoxně potvrzeny v týž den, kdy byly Roßbachovi zadány jiné plány, počítající s již dohodnutými schodištními věžemi (obrázky 2–3).

Druhý projekt (I) v počtu 9 nedatovaných, nepodepsaných a neoznačených kusů představuje stavbu na půdorysu písmene U o třech nadzemních podlažích ve třech křídlech kolem čestného dvora, uzavřeného na zbývajících straně patrovou spojovací galerií. Pravé křídlo je vytvářeno v celé délce včleněním a přestavbou starší jednotraktové stavby o třech podlažích pod strmou sedlovou střechou. Před ní se na dvorní straně projektuje spojení podélnou chodbou. Zbýlá dvě křídla jsou až na drobnosti shodná tvarem i dispo-

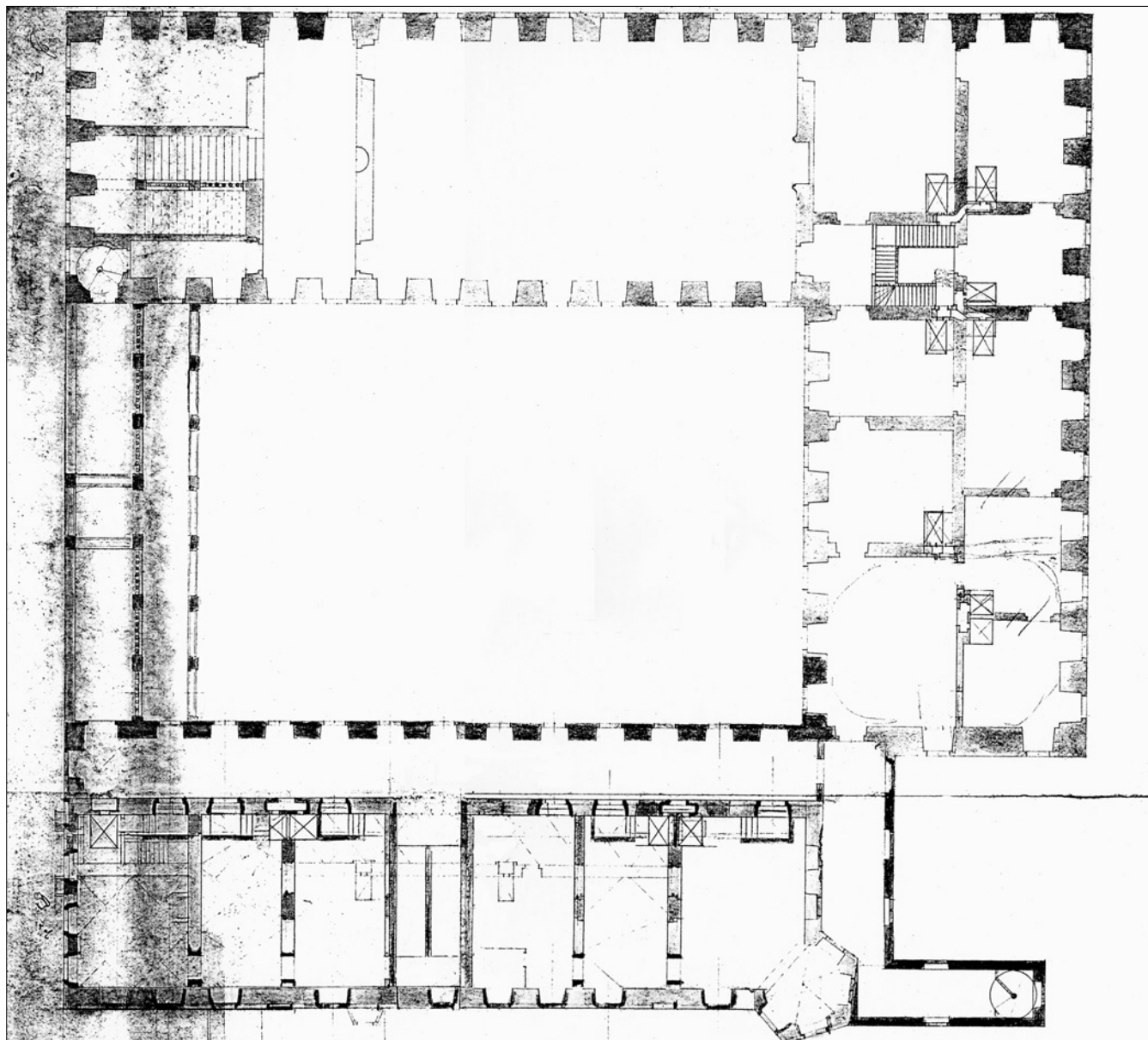

Obr. 4: Projekt I. zámku v Kostomlatech, patrně Marcello Ceresolla v únoru 1666, půdorys přízemí.

zici se stavbou na plánovém celku II. Do jednoho z půdorysů 1. patra je v kratším křídle od ruky načrtnut ovál malého sálu, který je pak v projektu II vyrýsován. Do některých listů je drobně italsky vpisována špatně čitelná legenda (obr. 4–6).¹⁰⁾

Při srovnání obou projektových celků lze z vývoje myšlenky oválného sálu odvodit časovou prioritu honosnějšího řešení I, počítajícího s příjezdem z východu, uzavřeným na té straně ve dvou variantách jedno nebo dvoutraktovou arkádovou chodbou s terasou. Přibližně v jeho ose s mírnou výchylnou k severu by se východním směrem před zámkem nacházel starý kostelík sv. Vavřince. Řešení II je zjevnou redukcí předešlého projektu, když rezignuje na přestavbu starší stavby, patrně „starého zámku“, a její začlenění do levého křídla, a tím i na motiv čestného dvora. Jestliže byly tyto plány 17. srpna jen potvrzeny, musely již jistou dobu platit, nejdříve od vyměřování v dubnu. Projekt I by pak musel sloužit za podklad čtyřem výkresům, uvedeným v Roßbachově předběžné smlouvě z 5. března. Věc se však mohla seběhnout i tak, že stavebník z nějakého důvodu již

v první fázi v únoru projekt I nepřijal a povolil jen jeho redukcí. Z dějin hradčanského paláce je známo, že hrabě Černín neměl projektujícího architekta do 14. ledna 1666, kdy k němu na doporučení přicestoval Marcello Ceresolla, v severní Itálii narozený, ale v Praze vyučený zedník. Jeho úkolem měl být projekt pražského paláce, ale hrabě chtěl údajně napřed jeho dovednost vyzkoušet na některé mimopražské stavbě.¹¹⁾ Tomu by návrh velké zámecké dispozice dobře odpovídal. Pro projekt I by Ceresolla musel za šest týdnů do 5. března stihnout návštěvu Kostomlat, zaměření „starého zámku“ (i s něčí spoluúčastí nebo s použitím staršího plánu), zkoncipování návrhu (možná s pomocí vzorníku) a narýsování aspoň pěti listů jedné z variant. Ceresolova přítomnost v Kostomlatech je doložena až ke 12. září ve zprávě o jeho odjezdu na panství Petrohrad.¹²⁾ Lze však právem předpokládat, že roku 1666 se v Kostomlatech Ceresolla zdržoval nebo tam dojížděl často a že to byl on, kdo tam v dubnu vyměřoval. Avšak vysunutí dvou věžic na obou nárožích hlavního, přístupového průčelí již založeného středního, severojižně orientovaného křídla, jak o něm bylo

Obr. 5: Projekt I. zámku v Kostomlatech, patrně Marcello Ceresolla v únoru 1666, půdorys 1. patra. Ve středním křídle načrtnut ovál pro uvažovaný sál.

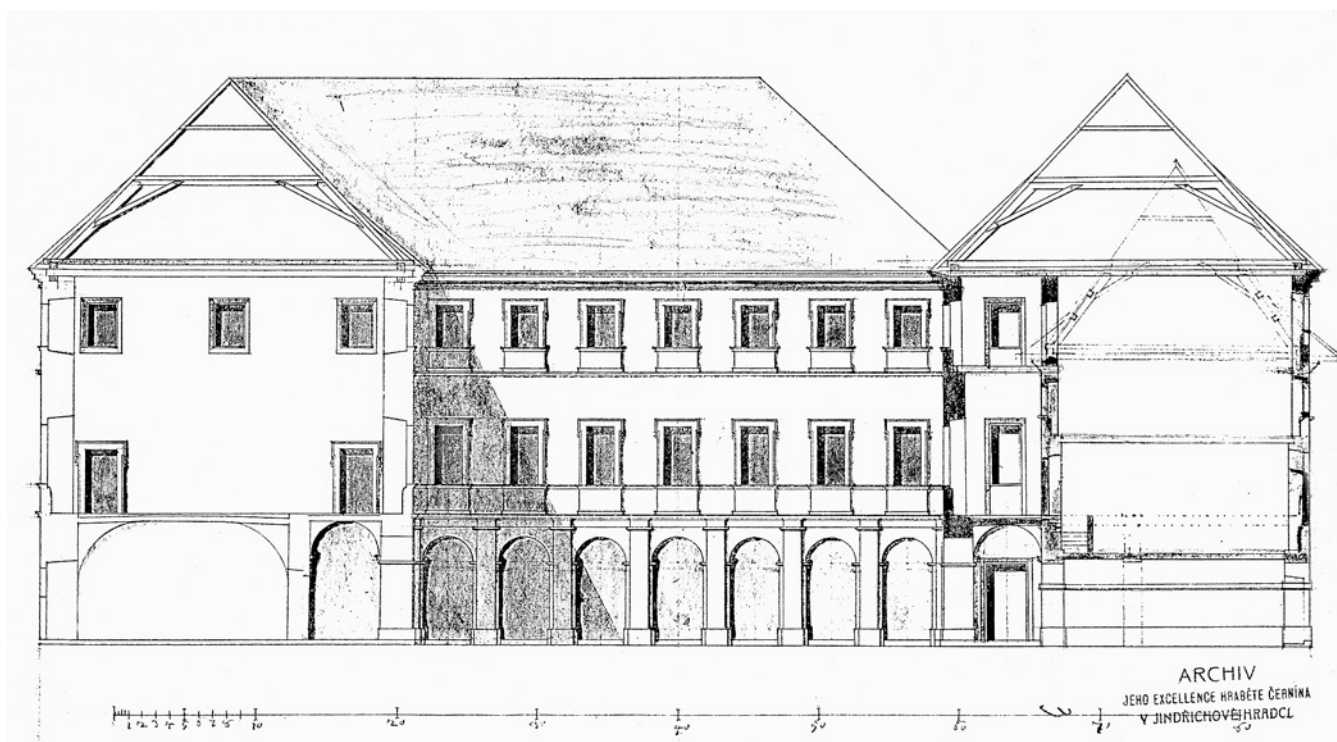
17. srpna definitivně rozhodnuto, jak bylo také posléze provedeno a je dodnes na místě zachováno, zcela znemožnilo kolmé navázání bočního křídla podle projektu II. Bylo jeho úplným popřením, odvržením a můžeme za ním tušit malé tvůrčí drama. Byl-li podle kontextu Roßbach pověřen zhotovením plánů, byl to asi také on, kdo je navrhl. Přijatý koncept je velmi konzervativní až primitivní a co vedlo velmože dbalého reprezentace a údajně obeznámeného s principy architektury k jeho přijetí, můžeme jen spekulovat. Snad se rozhodl pro malý lovecký zámček, určený pro krátké příležitostné návštěvy místo honosné stavby pro velká společenská setkání, s jejíž představou možná jen koketoval.

O složité situaci v Kostomlatech svědčí i opatření, ke kterému došlo čtyři dny po Ceresollově odjezdu. 16. září vstoupil hejtman panství J. E. Vogt v jednání s italskými kameníky Giovannim Bapt. Gallim a Giovannim Bapt. Pozzim o zhotovení dveřních a okenních ostění a dalších prvků. Zachoval se neúplný, italsky psaný koncept smlouvy,¹³⁾ stanovící míry, ne však počty objednaných prvků a odkazující

cí na jisté výkresy s výmluvným vynecháním místa pro jméno jejich autora. Tyto výkresy s podpisy obou kameníků jsou paradoxně součástí projektu II, 17. srpna prolongované a současně fakticky anulované!¹⁴⁾ Protože však v jednání šlo pouze o tvarování článků, mohly tomu i zrušené plány vyhovět.

V letech 1666–67 je z trvalé péče o kamenickou práci možno soudit, že hrubá stavba zámku probíhala podle posledního konceptu plynule. Nakolik ji tehdy řídil ještě Marcello Ceresolla, nelze posoudit. O jeho osobní přítomnosti na místě nejsou zprávy. Od svého odjezdu v září 1666 řídil další dvě černínské zámecké stavby, v Nejdku a ve Stružné (Kysib). K těm a ke Kostomlatům se také přihlásil dopisem hraběti 26. října 1667, když se vracel do Itálie, jak se ukázalo, natrvalo a propuštěn.¹⁵⁾ Všichni stavitelé měli ovšem sklon psát o své vykonané práci s nadsázkou a vykazovat i nerealizované projekty.

O pokroku, ale i stálých nejasnostech stavby svědčí nedatovaný soupis dotazů nejmenovaného zedníka, nejspíš Roßbacha, zaslaný hraběti nejspíš na konci roku 1667:

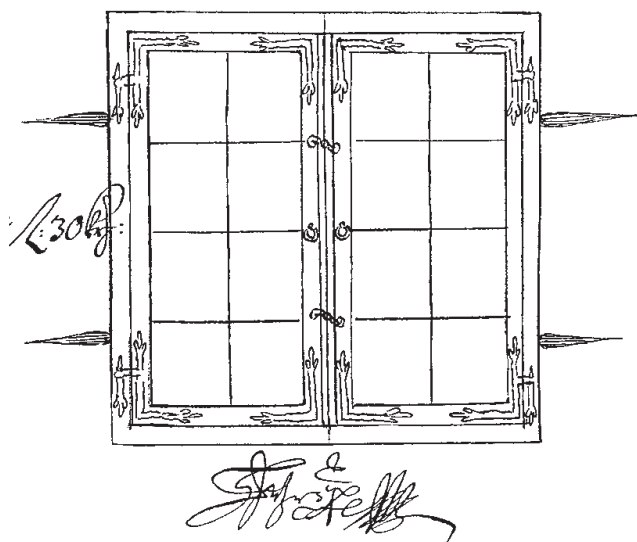
Obr. 6: Projekt I. zámku v Kostomlatech, patrně Marcello Ceresolla v únoru 1666, dvorní fasáda středního křídla v projektu I. Není řešen hlavní portál. Do pravého křídla je pojata starší stavba.

„1. Mají-li se již pálit střešní cihly, 2. Mají-li se také v cihelné střeše zřídít okna, 3. Mají-li nahoru na **dva štítů** zámecké stavby přijít makovice, 4. Zda se zdi šnekových věží mají postavit tak plně, jak jsou teď začaté, 5. Zda stupně točitých schodů uvnitř se mají zhotovit ze dřeva tak, jak jsou teď začaté.“¹⁶⁾ Kategorické výroky o cihelné střeše překvapují, protože zámek byl posléze přikryt šindelem a rozhodnout se o tom muselo již při konstrukci krovu. Podobně o ukončení střechy dvojicí štítů není nic známo. V květnu 1668 podle panského písaře zbývalo „jen málo k provedení na horním, třetím patře“. Zároveň se mělo opět začít s pálením vápna a cihel, patrně hlavně klenebních, na které byly teprve dovezeny formy ze zámku ve Stružné. Ač však v květnu psal o malých dodělcích, 8. října hlásil písař dostatečnou zásobu kamene, ke které jen stačí dovážet potřebný písek. Účel svozu však neuvedl.¹⁷⁾ V květnu roku 1669 zedníci osazovali s komplikacemi dveřní ostění ve druhém patře. Výplata náhrady mistru Roßbachovi za jeho dvoudenní cestu k hraběti na Mělník počátkem června 1669 dokládá jeho trvalý řízení a častou přítomnost na stavbě. Roku 1670 byli na zámku stále, byť asi s přestávkami, zaměstnáni zedníci a byli propuštěni až na konci října. Před sezónou roku 1671 shromažďoval kostomlatský správce M. M. Rössler zásobu stavebnin. Místo špatného místního vápna objednal vápenec z duchcovského panství a do dubna zařídil výrobu 6550 cihel obyčejných, 1100 cihel dlažebních a vypálení vápna.¹⁸⁾ V dopise z 25. února 1671 poprvé použil pro zámek název „*Humprechtswiesen*“ a hlásil potřebu 5 kop, tj. 300 kusů „*špuntovnic k celému hornímu podstřeší, ke střechám nebo půdám*“,“¹⁹⁾ tedy ke konstrukci stropu a půdního záklopu nad horním patrem. Dodáním kamen od kamnáře z Teplic v říjnu 1671 a opatřením makovic na schodištní věže v létě 1672²⁰⁾ byla stavba nového zámku dokončena. Nový německý název, jehož

etymologie, vzešlá z vrchnostenských kruhů, není jasná, se již na konci následujícího století vytrácel z povědomí a J. G. Sommer roku 1833 konstatuje jeho výskyt jen na některých mapách.²¹⁾

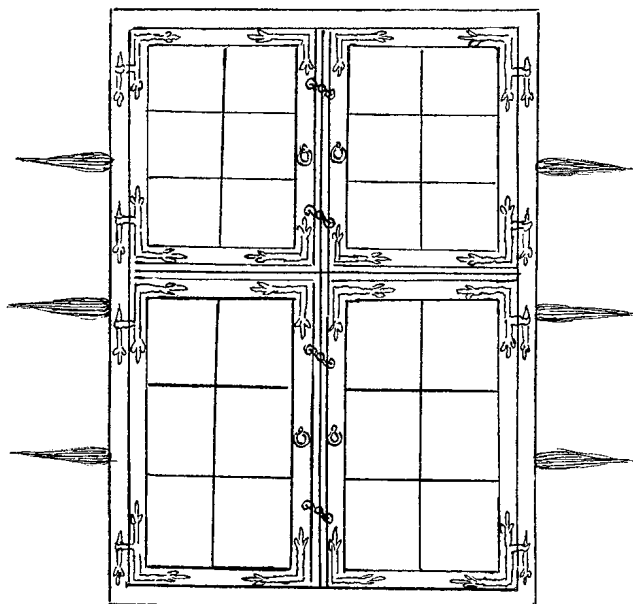
Okna a dveře Nového zámku. Jsou-li doklady o konceptu a hrubé stavbě zámku velice kusé a zdrojem dohadů, je jeho vybavení okny a dveřmi dokumentováno velice podrobně a s pozoruhodnými podrobnostmi. Jak bylo uvedeno, již v počátcích stavby vstoupil hejtman panství J. E. Vogt v jednání s italskými kameníky Giovannim Bapt. Gallim a Giovannim Bapt. Pozzim²²⁾ a dohodnul s nimi proporce dveřních a okenních ostění v jednotlivých podlažích. Ty se udávají v kvartech čili čtvrtích (českých loktů).²³⁾ Podle toho dveře v přízemí a v 1. patře a tam i okna měly mít šířku 7 a výšku 14 kvartů (105,1 × 210,3 cm), okna v přízemí šířku i výšku 7 kvartů (105,1 × 105,1 cm). Ve 2. patře měly být dveře široké 6 a vysoké 13 kvartů (97,6 × 195 cm), okna široká 7 a vysoká 10 kvartů (105,1 × 157,7 cm). Pro piano nobile byly smlouveny také vlašské komíny, krby. V další korespondenci je jmenován již jen Gio. Pozzi, kterému bylo podle hejtmána Vogta ke 13. lednu 1667 vyplaceno 125 zl., snad za účast při nalámání 47 kamenů, dovezených z lomu za Osekem v majetku obce města Mostu. Vogt tehdy poznamenal, že za dalším kvalitním kamenem se bude muset až do hloubky 5 sáhů (téměř 10 m). Pozzi pracoval současně i na zakázce ve Stružné a hraběcí sekretář Hruška jej velmi chválil. V srpnu byli kameníci odvoláni za prací do Prahy a na stavbě po nich leželo po několik týdnů 192 opracovaných a 60 neopracovaných kamenů a dalších 160 v lomu.²⁴⁾

Když kamenická práce na ostěních již dost pokročila, dal kostomlatský obroční písař k 5. červenci 1668 na příkaz hraběte změřit od zednického políra všechny dveře a okna, aby podle dodaných rozměrů mohl truhlář v Mělníku vyrobit rámy a křídla. Ve zprávě uvedl i počty změřených otvorů:

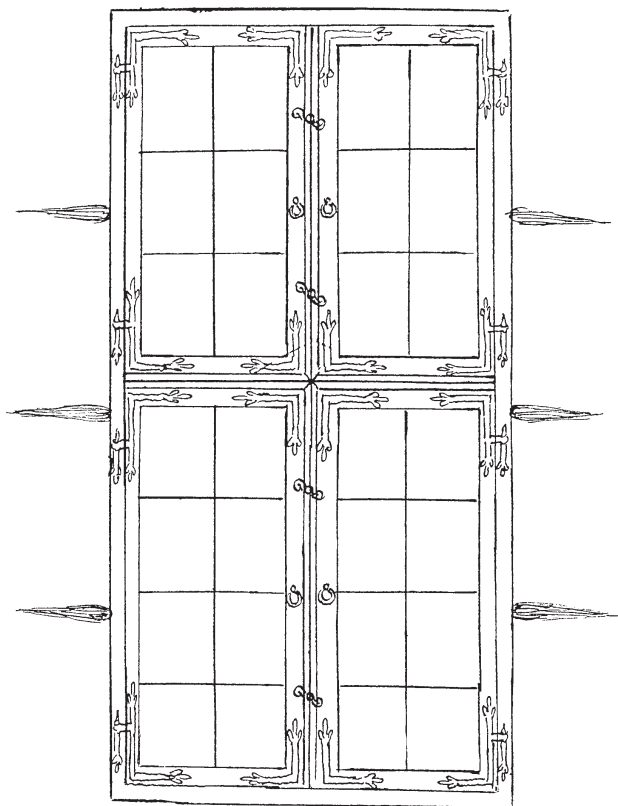

Grundriß des Zimmers unter der Kapelle in der Burg zu Brunn

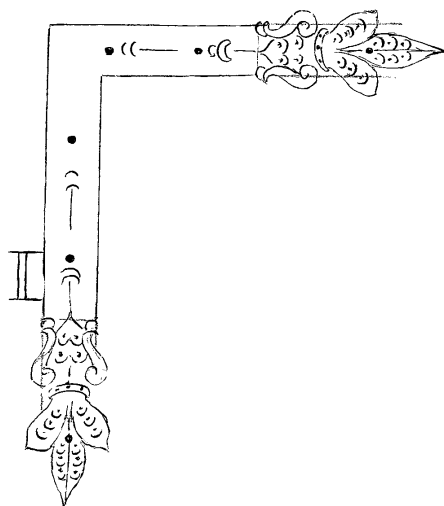
Obr. 7: Okna v přízemí zámku. Návrh kování od A. Müllera, 5. 6. 1669.

Obr. 9: Okna ve 2. patře zámku. Návrh kování od A. Müllera, 5. 6. 1669.

Obr. 8: Okna v 1. patře zámku. Návrh kování od A. Müllera, 5. 6. 1669.

Obr. 10: Detail rohovníku k okenním křídům od A. Müllera, 5. 6. 1669 (plány 4–10 SOA Jindřichův Hradec).

„Ve spodním patře 10 dveří, každé 3 lokte a 10 palců²⁵⁾ (202,5 cm) vysoké a 7 čtvrtí (105,1 cm) široké s (polo)drážkou. Item 15 oken, každé půlosmé čtvrti vysoké a půlosmé čtvrti široké (112,6 × 112,6 cm) s (polo)drážkou. V prostředním patře 10 dveří, každé půlčtvrta lokte a 4 palce (217,3 cm) vysoké, půlosmé čtvrti široké (112,6 cm) s (polo)drážkou. Item 15 oken, každé 14 čtvrtí a 3 palce (217,7 cm) vysoké a 7 čtvrtí a 3 palce (112,6 cm) široké s (polo)drážkou. V horním patře 12 dveří, každé půlčtvrta lokte a 4 palce (217,3 cm)

vysoké, půlosmé čtvrti (112,6 cm) široké s (polo)drážkou. Item 24 oken, každé dva a tři čtvrtě lokte (163 cm) vysoké a 7 čtvrtí a 3 palce (112,6 cm) široké s (polo)drážkou. Dále se **ve dvou věžích** v budově nachází 10 oken, ale ve výšce, jež bude provedena nad budovou, přijdou ještě čtyři, celkem 14 oken. Protože ta nejsou ještě plně nasazena a zhotovena, nemohla se řádně změřit, ale zednický polír přibližně udává, že každé bude na výšku a šířku půlosmé čtvrti (112,6 krát 112,6 cm) s (polo)drážkou. Dále se nacházejí ve všech pěti

kamnech dvířka, každá 7 čtvrtí 2 palce (119,9 cm) vysoká, půlšesté čtvrti (82,6 cm) široká s (polo)drážkou“.²⁶⁾

Kameníci skončili práci počátkem roku 1669 a byli odesláni do Prahy. 10. května si však hejtman Vogt stěžoval hraběcímu sekretáři Hruškovi, že „*když dnes chtěli zedníci v horním podlaží osazovat překlady na pěti vnitřních dveřích v pokojích, zjistili, že všechny jsou o čtvrt lokte nižší než ostatních sedm, vedoucích na chodbu.*“ Ty byly vysoké 14 čtvrtí, vnitřní dveře jen 13, a proto se hejtman dotazoval, zda byla změněna smlouva nebo je to opomenutí. Odpovědí snad byl připojený nedatovaný a nepodepsaný přehled patrně správných rozměrů: „*V Kostomlatech, vše ve světlosti: Sedm čtvrtí úplně všechna okna široká, vysoká v klenutém podlaží sedm čtvrtí, v prostředním čtrnáct čtvrtí, v horním deset čtvrtí a půl.*“ Zřejmě dveře „*v klenutém podlaží šest a půl čtvrtí široké, třináct čtvrtí vysoké, v prostředním podlaží sedm čtvrtí široké a čtrnáct čtvrtí vysoké, v horním podlaží jako v klenutém podlaží.*“²⁷⁾ Podle toho byly tedy míry v pokojích správné, dveře na chodbu byly proti projektu vyrobeny o čtvrt lokte vyšší. Konečné vyúčtování s Gio. Pozzim bylo 18. října 1671, důležité podrobnosti v něm však nejsou.

4. června 1669 bylo vyúčtováno 45 krejcarů cestovného, které přijal mostecký zámečník Andreas Müller za návštěvu v Kostomlatech k projednání zakázky na kování pro okenní křídla,²⁸⁾ jejichž výroba již musela být v neznámém rozsahu v proudu. Následujícího dne byla s ním a zámečníkem Kryštofem Mascherem uzavřena smlouva na okování oken pocínovaným železem. Mělo se platit po 2 zl. za 22 oken o 4 křídlech v horním patře, po 2 zl. 45 kr. za 15 větších oken rovněž o 4 křídlech v prostředním patře a po 1 zl. 30 kr. za 15 oken jen o 2 křídlech ve spodním patře. Ke smlouvě byly připojeny 3 dochované výkresy oken jednotlivých podlaží a jeden výkres detailu pocínovaného kování. Kromě hraběte je podepsal Andreas Müller, „*měšťan a zámečník z král. města Mostu*“²⁹⁾ Z výkresů je patrný rozměr a počet křídel v jednotlivých podlažích a jejich členění pravoúhlými tabulkami do olova (obr. 7–10).

Po více jak roční mezeře v korespondenci je zachován dotaz hejtmana Vogta z 25. září 1670, zda už se mají osazovat okovaná okna, kterých už je polovina hotová. Týž současně připomíná, že naopak chybí okenice, a budova tím může trpět. Odezvou je patrně soupis prací z 27. září 1670, které se truhlář Jakub Schuster podpisem zavázal provést na dveřích a okenicích s okenními rámy: „*Ve spodním podlaží 8 kusů celých dveří, item 15 párů nebo 30 kusů okenic, 15 okenních rámu; v prostředním podlaží 8 párů nebo 16 kusů dveří, 15 párů nebo 30 kusů okenic, 15 okenních rámu; v horním podlaží 10 párů nebo 30 kusů dveří, 24 páry nebo 48 kusů okenic, 24 okenní rámy.*“³⁰⁾ Proti polírovu o dva roky staršímu měření je z Schusterova soupisu zřejmé, že bylo objednáno o dvoje dveře méně v každém podlaží, z nichž v přízemním byly dveře jednokřídlé („*celé*“), kdežto v patrech byly dveře dvoukřídlé. Počet oken souhlasí až na 14 oken v obou schodištvých věžicích, jež nebyla takto opatřena zřejmě pro svůj tvar.

8. listopadu 1670 byla z Kostomlat odeslána zpráva dvornímu hospodářskému písaři Procházkovi, že „*se právě nasazují okna v zámecké novostavbě*“. Měla se dohotovit už před třemi týdny, ale bylo prý těžké zámečníka dostat na místo. Když se to podařilo, byl vsazen do vězení a tam práci dokončuje. Zbývají mu „*některé okenní tyče a 3 kusy*“.³¹⁾

Truhlář Schuster zřejmě objednané dveře a okenice dodal dost pohotově. 25. února 1671 byl hrabě Černín žádán o instrukce ve věci dveří a okenic, ke kterým není žádné kování a není ani objednáno. Z neznámého důvodu trvalo téměř tři čtvrtě roku, než byla 3. listopadu 1671 na toto kování sjednána smlouva se zámečníky Štěpánem a Adamem Behry z Nejdku. „*V dolním podlaží okování dveří, jež jsou jednoduché, zhotovit takovým způsobem jako v Nejdce, pobít a zavěsit*“ za 3 zl.30 kr.s příplatkem 3 grošů za vysekání a upevnění do kvádrového kamene. „*V prostřední a horním podlaží, kde jsou dvojité dveře, na každé takové dvojité dveře 2 páry pěkných šnekových závěsů, 4 přivařené háky, 1 zámek s klikou jako v Nejdce, dva zavírací háky, jeden zvenčí, druhý uvnitř, dvě zástrčky (Riegel) s péry, jednu nahoře a jednu dole, 4 stěžeje na dveře, dvě nahoře a dvě dole, item dvě stěžeje, jednu nahoře do kamene a jednu dole do dlažby, kam jdou zástrčky*“. Za každé takové dveře 4 zl. 40 kr. „*K okenicím v prostředním podlaží: Každé okno po dvou křídlech, dva páry přímých tří a půl čtvrtlokte dlouhých závěsů, čtyři navařené háky a jedna silná, půl lokte dlouhá zástrčka, se čtyřmi, totiž na každém křídle dvěma stěžeji, kam jde zástrčka. K [okenicím] v dolním a horním podlaží mají být [závěsy] jen tři čtvrtě lokte dlouhé; to vše černé a nabílené nějakou bělobou*“. Za pár okenic 1 zl., navíc pocínování černého kování.³²⁾ Jednoduchými dveřmi se zřejmě rozuměly jednokřídlé, dvojitými dvoukřídlé.

Od 5.12.1671 hlásil písař Müller, že od zámečníka převzal první zámek a dá jej pocínovat. Výroba všech zámků s pocínováním trvala nejdeckým zámečníkům rok. Poslední dodali 12. října 1672 a v zimě 1672–73 dodělávali kování posledních okenic.³³⁾

Starý zámek. 17. května 1671 postihnul Kostomlaty rozsáhlý požár, kterému padlo za oběť 32 selských usedlostí v městečku a který se přenesl i na „starý zámek“, ratejnu, stáje, pivovar, sladovnu, stodolu, ovčín a sýpku. Hejtman Rössler škodu odhadoval na 20 000 zlatých. Ohni se v zámeckém areálu dostal do cesty i románský kostelík sv. Vavřince.³⁴⁾ Novostavbu „nového zámku“, blízkou dokončení, dráha plamenů minula. Starým zámkem je nepochybně stále miněna stará tvrz, roku 1654 opravená. První péče o obnovu byla v červenci a srpnu věnována pivovaru se sladovnou a chlévy. Ze smlouvy, uzavřené s tesařem Georgem Schellem z Bukovic je patrné, že již nešlo o nevelkou stavbu z roku 1654, spojenou s tvrzí, nýbrž o samostatné objekty pod 68 páry krokví a se třemi schodišti. Jejich délka mohla činit kolem 80 m.³⁵⁾

Podle konceptu další smlouvy z 19. září 1671 se Schelle také zavázal „*znovu postavit kostomlatský starý zámek*“. Z položek smlouvy však plyne, že objekt nevyhořel do základu a měl se jen rekonstruovat. Do zimy se měl zastřešit a proti víchřicím zajistit dvojitou rámovou vazbou s 38 páry krokví a laťováním pro šindel. Při předpokládaných mezerách 2 loket by z toho vycházela délka budovy 44,40 m a odpovídala by zvolené lokalizaci. Požár uvolnil asi mělké spojení dělicích zdí s hlavními. Proto se měl objekt sevřít dubovými kleštěmi na třech místech na plnou šířku, na dvou do polovice. Mohl být tedy dělen pěti příčkami. Strop velké světnice neshořel zcela a zbylými prkny se měla zastropit komora, druhá pak šalovacími prkny. Mezi patrně nedotčené stropní trámy velké světnice se mělo vložit 7 kop, tj. 420 po jedné straně ohoblovaných „*špuntovnic*“.³⁶⁾

Počítáme-li s běžnou šířkou 6 palců [14,8 cm], vyšel by součet délky polí mezi trámy na 60 m. Ve smlouvě se jedná o vybavení jen dvou podlaží. V horním podlaží 10 okeních os mělo dostat čistě ohoblované dubové zárubně a do nich na drážku zasazené rámy, tedy bez kamenných ostění. Značný počet 11 dveří měl dostat měkké zárubně s křídly. Schody uvnitř budovy osvětlovala 2 okna s okenicemi. Na půdu se měly zřídit nové dřevěné. Ve spodním podlaží měla být bednárna (?) a kvelby. Strop nad nimi měl být masivní, aby unesl dlažbu. Ve 12 oknech měly být zárubně zčásti z tvrdého dřeva pro osazení mříží, ostatní měkké. Dveřních zárubní bylo jen 5. Nelze vyloučit, že tam byla ještě zachovalá ostění kamenná.³⁷⁾

„Vedle starého zámku“ bylo během prosince blíže neurčené „stavení nad starým zámeckým sklepem... postaveno a vyzdvíženo“. Obnova starého zámku zabrala celý rok 1672³⁸⁾ a během roku 1673 se nový hejtman J. N. Straka dotazoval hraběte, jak ji má účtovat. Jmenuje při tom také opravu starého zámku, v němž bydlí, a „starý zámkový štok, v němž bydlí úředníci“.³⁹⁾

Zámecké objekty v 18. století. Do deseti let po dokončení obou staveb začal být „starý zámek“ z velké části užíván jako sýpka a roku 1682 dal hejtman obilí i „do dolního štoku nového zámku Humprechtswiesen“ a obával se možnosti, že se vrchnost zrovna rozhodne přijet.⁴⁰⁾ Za nové vrchnosti hrabat z Clary-Aldringen byl starý filiální kostelík sv. Vavřince v letech 1728–30 opatřen novou věží a lodí, prodlouženou až do úrovně východního průčelí „starého zámku“. To zřejmě umožnilo přístavbu pavlače k jižnímu průčelí sýpky ve starém zámku pro krytý přístup z panského zámeckého apartmá na oratoř nyní administrátorského kostela.⁴¹⁾

Roku 1762 se do claryovského majetku přičlenil baron Defin, který se pokusil zámek Humprechtswiesen rozšířit a upravit podle změněného vkusu. O jeho pokusu se zachovalo svědectví z téhož desetiletí v podobě odhadního popisu, který zaznamenal v té době ještě nedokončenou přístavbu.⁴²⁾ Podle něj bylo k třípodlažnímu zámku přistavěno, prozatím na jedné straně, rovněž třípodlažní křídlo, dosud nezastřešené. S obdivem se konstatuje rozkošná poloha zámku s výhledem k Teplicím a k vysoký horám z oken a obzvláště z terasy nově přistavěného křídla. 25 pokojů a 2 kabinety v patrech měly již rákosové stropy, okna s tabulkami a zrcadlovými terčíky, zčásti též se žaluziemi. Dveře a okna byla z větší části „čistě obložena v té nové módě dubovým dřevem“. V sedmi pokojích byly parkety, v ostatních nové prkenné podlahy. Tři z nich měly špalíry v modré, červené a žluté barvě a dubové lambrie. V klenutém zamřížovaném přízemí se jmenují 3 kvelby a velká kuchyně, „pod zámek jeden sklep pro vrchnost a druhý pro pivo“. Ke dvěma vnitřním točitým schodištím přibýlo vnější hlavní schodiště v ose černínské stavby. Připomíná se, že dvorní prostor před zámek je rámován po jedné straně kónírnou a vozovnou, po druhé straně hlavní sýpkou s již zmíněnou přístavěnou pavlačí na oratoř tehdy již farního kostela. Popis zaznamenal také kamenný úřední dům, který „před 150 nebo více lety byl zámek“. Bydlel v něm ředitel ve 3 pokojích s komorou a kuchyní a hospodářský pojezdny ve velkém pokoji se 2 komorami a také kuchyní. Přízemí zaujímal 4 kvelby.⁴³⁾

S baronovým úmrtím a prodejem panství sešlo s po-

kračování v záměru, jehož smysl a autorství nejsou zcela jasné. Doplnění symetrického severního křídla předpokládalo demolici sýpky a úřednického domu v bývalém „starém zámku“. Vzniklá velmi dlouhá fronta hlavní budovy by vyžadovala vyvinutí čestného dvora, rámovaného novými bočními křídly. S takovou soustavou však kolidovala hmota kostela sv. Vavřince, ležící v její sféře a mimo její osu. Nicméně popis svědčí o tom, že interiéry nedokončeného díla byly zařízeny v „té nové módě“ s veškerým rokokovým komfortem. Nezůstalo tak jen při výroku, že baron pouze „dal postavit nové křídlo“.⁴⁴⁾

Od roku 1887 došlo k degradaci zámku jeho adaptací na výchovný ústav pro narušenou mládež. Koncem roku 1908 byl pak zbořen „starý zámek“, v poslední fázi sýpka, aby uvolnil místo pro dvoupatrovou novostavbu správní a školní budovy ústavu. Při demolici se ukázala velmi nekvalitní, chatrná konstrukce základů staré stavby, jež byla proto vybourána do základu a zcela zmizela.⁴⁵⁾

Dějiny zámku v Kostomlatech jsou příkladem stavebního podniku ne zcela ojedinělého, kdy velkým, avšak nedostatečně ujasněným záměrům nedostačovaly možnosti a síly k realizaci.

POZNÁMKY

- 1) J. G. Sommer, Das Königreich Böhmen, I, Praha 1833, s. 130; A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království Českého, XIV, Praha 1923, s. 209; Umělecké památky Čech (UPČ), 2, Praha 1978, s. 116; Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, III, L. Anděl a kol., Praha 1984, s. 223; nejdůkladněji P. Vlček, Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha-Libří 2001, s. 315 se stručným přehledem podle nepublikovaných archivních pramenů.
- 2) Příspěvek je přepracovanou a rozšířenou verzí kapitoly „Dějiny objektu“ z pasportu K. Podroužek – L. Lancinger, Stavebně historický průzkum, Kostomlaty pod Milešovkou – areál zámku, Čp. 168, Starý zámek, duben 2001, PÚ Ústí nad Labem. Byly použity archivní prameny z fondu Černínská ústřední správa (dále jen ČÚS), jenž je součástí souboru černínského archivu v pobožce Státního oblastního archivu Třeboň v Jindřichově Hradci. Fond nemá moderní inventář a v minulosti byl několikrát přemanimulován, takže sled spisů nerespektuje provenienci a vazby původního systému, plány v něm byly odděleny od průvodních spisů. Bylo čerpáno ze spisů signatur VI Bb/2a (konvoluty „Nový“ a „Starý zámek“, fascikl 591) a VI Wc/3a, Hospodářská hlášení 1642–74 (fascikl 592). Fascikly jsou opatřeny novodobou tužkovou foliací, které je použito v odkazech.
- 3) Státní ústřední archiv (SÚA), Desky zemské větší (DZV), kvatery 293, lit. A 5v; 142, lit. B 6.
- 4) Označení „starý“ a „nový“ je zde použito podle původních barokních pramenů nikoliv v dnešním smyslu, kdy je „starým zámekem“ celá západní stavba čp. 168.
- 5) „totiž od velké světnice panské přes kancelář až konec mazhauzu a seypky z sladovny až k pivovaru; též podlahu prkennou na sejpce na fale přibíti mají a co nejdříve předně dříví ztesati, polatovati a postaviti povinní jsou“ za 34 zl. rýn., 4 strychy žita a strych hrachu. V prosinci tešsaři dostali 4 a 7 zl. rýn., „více po vyzdvížení krovu nad hořejšími pokojičky čtyřmi“ (ČÚS, fasc. 591, fol. 125).
- 6) „Kheller Stockh, was recht ist in der Höhe erste Stuckh durch und durch gewelbth, in Licht des Mittler Stockh sieben Ellen inn licht, der oberster Stockh sechs Ellen in Licht, alles ohne Gewelber unndt Tramen unndt reiche Maaß gerechnet“, za 750 zl. rýn., 15 strychů žita, centnýř syra, 20 liber másla, 5 sudů místní míry piva pro sebe a 7 pro tovaryše (ČÚS, fasc. 591, fol. 101).
- 7) ČÚS, fasc. 591, fol. 98, 93.
- 8) „Zuwißen, daß bey diesem hier in zuverbemelden Abrießen nicht gelieben do in dern darbay unterschiedlich geendert zwey Thurn zu Stiegen Schnecken zue gesetzt, auch dem gewölbt Stockh ein elen mehrers Höhe zu geben, undt also neuen Abrießen von den gantzen gebeu seindt dato vestgesetzt beschloßen und von beeden Seiten unterschriben worden.“ Za nový výkres 250 zl. rýn., 2 strychy ječmene, 5 str. žita, strych hrachu, sud piva a 20 liber másla (ČÚS, fasc. 591, fol. 101). Ze zápisu je zřejmé, že konzervativní, renesanční prvek ve dvojici ná-

- rožních schodišťových věžic není pozůstatkem starého stavu. Srov. P. Vlček, Encyklopedie českých zámků, Praha-Libri 1996, s. 177; Tjž, Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha-Libri 2001, s. 72.
- 9) 4 listy s půdorysy sklepa, přízemí, 1. a 2. patra, 4 listy s pohledy 2 dvorních a 2 úzkých koncových průčelí. Grafické měřítko v loktech. Tyto plány před časem studovala dr. V. Naňková, jejich fotokopie poskytla laskavě autorovi a dříve dr. P. Vlčkovi, který z nich publikoval půdorys 1. patra a fasádu kratšího křídla (P. Vlček, Ilustr. encyklopedie, o. c. s. 251).
- 10) 6 listů s půdorysy dvou variant přízemí, 1. a 2. patra, 3 listy s pohledy 2 dvorních průčelí (ČÚS, oddíl plánů, složka „Kostenblatt“).
- 11) J. J. Morper, Das Czernin-Palais in Prag, Praha 1944, s. 16, 24, 151; V. Lorenc – K. Trška, Černínský palác v Praze, 1980, s. 31.
- 12) ČÚS, fasc. 591, fol. 91.
- 13) „Primo S. oblihamo e vogliamo esser tenuti et in solido obligati Gio. Batt. Galli e Gio. Batt. Pozzi fare nel primo tutt' le port' a le Stanze come il disegno della pianta di d' [neuvdeno] ne dimostra, e fa vedere chiaram i suoi luoghi, e quelle voglia[m]o esser tenuti forte di larghezza quarti sette e di altezza quarti quattordici tutto sempre in luce o niente meno, la fattura delle quali (come anche tutt' le fenestre di questo piano) ecie [?] esser con un filetto a torno proportionato, ben distinto, e gratiosam tirato senza [a]nolett', e giocare, una con tuta polisia lavorate, e ben inciste. Nel md' piano S. oblihamo e vogliamo esser tenuti fare ancora tutte le fenestre di misura quarti sette di larghezza e quarti sette di altezza, tutto pero in luce e niente meno, e senza le anolette, e gonice, ma con il filetto, a torno proportionato, ben distinte e gratiosam tirato, con tuta polisia lavorate, e ben inciste, come si e detto di sopra. Nel piano secondo nobile vogliam' esser tenuti e obligati fare tutte le parte a le stanze come il disegno della pianta di ditto primo piano ne dimostra, e' fa vedere chiaram i suoi luoghi, e [.]iti e quelle si oblihamo far de di misura quarti sei e mezzo di larghezza e quarti tredici di altezza, le fenestre quarti sette di larghezza e quarti deici e mezzo di altezza tutto pero in luce e niente meno notado" (ČÚS, fasc. 591, fol. 86–89).
- 14) Půdorys 1. patra a pohledy všech čtyř fasád; srov. pozn. 9.
- 15) ČÚS, fasc. 591, fol. 80.
- 16) „4. Ob die Schneckenthurm mauer also sollen völlig ausgebauet werden, wie sie antzo angefangen, 5. Ob die Schneken tröppen oder Staf-fel inwentig von Holtz also wie sie angefangen sein, sollen verfertigt werden oder nit" (ČÚS, fasc. 591, fol. 77).
- 17) ČÚS, fasc. 592, fol. 336, 338.
- 18) ČÚS, fasc. 591, fol. 69, 67, 42, 41, 122, 123.
- 19) „... zue dem neuen Schloß Humprechtswiesen zue aller obers Unter-dache zue denen Dachen oder Boden fünf Schokh ganze spündte Bretter von nöthen" (ČÚS, fasc. 591, fol. 40). „Ganzes Spündebrett", prkno o síle 1 palce, příp. s párem a drážkou (Encyklopedický něm.– čes. slovník, IV, Praha 1935, s. 650; OSN, XXIV, s. 791). 5 kop by při uvažované šířce 6 palců [14,8 cm] pokrylo plochu o délce 44,40 m.
- 20) „... plechener Thurn Kugel oder banie nebo makowicze na wiez auf Kostenblath" (ČÚS, fasc. 591, fol. 39, 30).
- 21) J. G. Sommer, Das Königreich Böhmen, I, o. c. v pozn. 1, s. 130.
- 22) Srov. pozn. 12.
- 23) Časově nejbližší „Knížka o měrách zemských..." Šimona Podolského z roku 1683 stanovila hodnotu „čtvrti" v přepočtu na 15,025 cm. „Kvart" se v dobových pramenech z českých zemí vyskytuje jen jako dutá míra. Proto by se měl v daném kontextu chápat jako italský překlad výše zmíněné, v Čechách užívané míry, tj. „quarta di braccio" (G. Hofmann, Metrologická příručka, SOA Plzeň, Muzeum Šumavy v Sušici, 1984, s. 55, podle A. Sedláčka, Paměti a doklady o staročeských mírách a váhách, Rozpravy ČAVU, tř. I., č. 66, Praha 1923, s. 344–245).
- 24) ČÚS, fasc. 591, fol. 82, 81, 79; fasc. 592, fol. 342.
- 25) Český loket 59,27 cm, český palec 2,47 cm (G. Hofmann, o. c. v pozn. 23, s. 71, 79).
- 26) „In undtern Stokh: Zehen thiern, jedes drey Ellen und zehen Zoll hoch undt sieben Viertl breith sambt der Pfaltz. Item Fünfzehn Fenster jedes achthalb viert breith sambt der Pfaltz. In Miten Stockh Zehen Thiern, jedte vierthalb Ellen und vier Zoll hoch, achthalb Viertl breit sambt der Pfaltz, Item Fünfzehn Fenster, jedes vierzeihen Viertl und drey Zohl hoch und sieben Viertl und drey Zohl breith sambt der Pfaltz. In obern Stokh zwelf Thiern, jedte vierthalbe Ellen und vier Zoll hoch, achthalb Viertl breit sambt der Pfaltz. Item vier und zwanzig Fenster, jedes zwey Ellen und drey Viertl hoch undt sieben Viertl drey Zohl breit sambt der Pfaltz. Mehr befündet sich in zweyen Thüren [= Turmen!] in dem Gebew zehen Fenster, aber in der höch so uber daß gebew ausfuhrt wierdt, komen noch vier, in allen vierzeihen Fenster. Weilen solche noch nit völlig eingesezt undt verfertigt, hat man nit ordenth. abgemessen können, aber ungefehr bericht der Mauer Pallier, daß jedtes in der höch undt breith achthalb viertl sambt der Pfaltz werdie. Mehr befünden sich in allen fünf Offen Thürl. Jedtes sieben Viertl zwei Zohl hoch, sechshalb Viertl breith sambt der Pfaltz" (ČÚS, fasc. 591, fol. 73).
- 27) „In Costenblath alles im Liecht: Sieben Viertel just alle Fenster breith hoch: im gewölbt Stockh sieben Viertl, in müttleren vierzeihen Viertl, in obigen zeihen Viertl und halbes. – In gewölbt Stockh sechs und halbes Viertl breidt dreyzeihen Viertl hoch. In müttlern Stockh sieben Viertl breidt und vierzeihen viertl hoch. In ober Stockh wie im gewölbt Stockh." (ČÚS, fasc. 591, fol. 69, 70).
- 28) ČÚS, fasc. 591, fol. 67.
- 29) ČÚS, fasc. 591, fol. 55–59).
- 30) „In untern Stokh Gantze Thüren 8 Stück, Item Fenster Latten [= Laden!] Fünfzeihen bahr oder 30 St, Fenster Rahmb 15 St. In müttlern Stokh Thüren acht bahr oder 16 St, Fenster Latten 15 bar oder 30 St, Fenster Rahmb 15 St. In obern Stockh 10 bar Thüren oder 20 St, Fenster Latten 24 bar oder 48 St, Fenster Rahmb 24 Stück". (ČÚS, fasc. 591, fol. 46, 44; fasc. 592, fol. 301).
- 31) „...eczliche Fenster Stengl sambt drey Stukh beschlag" (ČÚS, fasc. 591, fol. 42; fasc. 592, fol. 302).
- 32) „In dem undern Stokh die Thüren Beschlag (so einfach) auf solche weis wie in Neudekh zu verfertigen und an zu hánkhen... Im Müttlern und obern Stokh aber, allwo gedoppelte Thüren sein, auf jede solche gedoppelte Thür 2 Baarr schöne Schneken bándter, vier eingeschweiste Hackhen, 1 Schloß mit Klinckhen, wie zu Neudekh, Ein Schließhakhen, zwei Handhaben, ein außer, die zweite innwendig, zwei Riegel mit Federn, einen oben der andern undten, 4 Kloben ahn die Thier, zwei oben und zwei undten, Item zwei Kloben, ein oben inn Stein und ein undten in Pflaster, worinnen die Riegel gehen, zue machen... Zue denen Fenster laden im Müttleren Stokh zu: Jeden Fenster zu zwey Fliegeln zwey Baar gerade, drey und halb Viertl Ellen lange Bänder, Vier angeschweiste Hackhen und ein Starkhen Riegel halben Ellen lang, mit Vier nemblich ahn jeden Fliegel zwey Kloben, wo der Riegel darinnen gehet; zue denen in untersten und obersten Stöckchen nuhr drei Viertl lang sein sollen, soliches alles schwartz und mit einen Weißen anweißst..." (ČÚS, fasc. 591, fol. 40, 36).
- 33) ČÚS, fasc. 591, fol. 34, 33, 29, 28.
- 34) ČÚS, fasc. 591, fol. 121; V. Honys, Barokní přestavba kostela sv. Vavřince v Kostomlatech pod Milešovkou, Průzkumy památek, VII, Praha 2000/I, s. 197).
- 35) ČÚS, fasc. 591, fol. 120, 119, 114, 112.
- 36) Srov. pozn. 18.
- 37) „Erstlichen, weilen besagter Schloß ganz frei stehet, von denen Windten ziemlich angefochten wirdt, solle diese Baw auf Eine gedoppelt und wohl verbunden; wirdt Rüsten, zweifache Rahm Stückh oder Mauherhalten [Mauerlatten?] auf 38 Pahr Spare gebawet werden undt weilen die Quer Mauhern von der auswendigten Haubt Mauher gantz abgetheylt, an drey Orthen mit eichenen Holtz durch und durch, an zweyen Orthen aber halb zu verrügeln, die zwey Cammern nebenst der großen Stuben, die eine mit den alten Schall Hölzern, die nadere mit den alten Brättern von der großen Stuben zue deckhen. Item über die große Stuben daß ganze Gebeyde, oben auf syben Schokh ganze Spinthebrätter, welche auf einer Seithen gehobelt, in die Balckhen einzufalzen und zu stürzen; In obern Stokh Eylf neue Thür Stokh von weichen Holz sambt den Thürn undt zehen Fenster Stöckh von Eychen Holz, so sauber gehobelt undt zu denen Fenster Rahmen eingefaltzt werden sollen, eine neue Boden Stiege, auch vor die Ofhen die Thürl undt in die zwey Fenster gegen Stigen zwey gedoppelte Fenster Laden zu machen; ob der Püttne-rey undt wo die Gewölber Ein Gangen, mit starkhen Holz zu belegen, undt zu zu deckhen, damit man darüber Pflastern kann; ferners inn undern Stöckhe sollen fünf neue Thür Stöckhe und zwölff Fenster Stöckhe gemacht werden; die Fensterstöckhe worein eyßere Gütter komen, sollen von harten, die andere aber von weichen Holz sein, dan ganze Gebäude über undt über zue latten, mit schindel zue deckhen, " za 80 zl. rýn., 3 strychy žita, strych ječmene, strych hrachu a vědro piva (ČÚS, fasc. 591, fol. 110).
- 38) ČÚS, fasc. 592, fol. 234, 263.
- 39) ČÚS, fasc. 591, fol. 104, 105. „Štok" mohl být totožný s jižním křídlem panského dvora, značeným na indikační skice stabilního katastru roku 1843 jako „1/d Obydlí úředníků". Nelze vyloučit ani totožnost s druhou tvrzí Vřesovců z počátku 16. století.
- 40) V. Honys, Průzkumy památek, VII/1, Praha 2000, s. 197.
- 41) ČÚS, fasc. 591, fol. 23.
- 42) „Beschreibung und Ueberschlag des... Guths Kostenblath samt denen Appertinentis", Státní oblastní archiv (SOA) Litoměřice, pobočka Děčín, fond Velkostatek Milešov, inv. č. 6. Dokument není datován, ale má znaky odhadní taxy, jaká se užívala při prodeji zemskodeskové nemovitosti. Kostomlaty byly vskutku prodány roku 1770 a vznik dokumentu je možno klást do roku 1769 nebo o málo dříve.
- 43) „Ein Schloß... stehet auf einem sehr lustigen Ort, wo man gegen Töplitz und der ganzen Seite gehenden hohen Gebürg die schönste Situation aus

denen Fenstern, besonders aber von dem neu angebauten Flügel auf der Terasse habe sich zu verlustigen und befinden sich hierinne in allen Theils mit Rohrboden auch Gewölbe 25 Zimmer, 2 Cabinette und 3 Gewölber, dann eine große Küche und sind in untern Stock alle Fenster mit Eisengatter Gewerck versehen, der 2^e und 3^e Stock aber mehrentheils mit gedoppelten Tafel und Spiegel Scheiben, dann auf Schalufenstern besteht,... innwendig sind 3 Zimmer mit blau, roth und gelben Spaliern, dann von Eichenholz Lamprinter; Item in 7 Zimmern ist der Fußboden mit Taffeln, in den andern von Bretern neuer mehrentheils gethielter, sonst auch mehrentheils die Thüren und Fenster aufjenige neue Mode mit Eichenholz netto bekleideter. Von außen ist die Hauptstiegen und innen die 2 Schneckenstiegen, unter dem Schloß ein Keller für die Obrigkeit, der andere für den Biervorrath. Benanntes Schloß wird ob einer Seiten von Hauptschüttboden, woran ein Pawlaczsch gebauter um in die Pfarrkirche ins Oratorium zu gehen, auf der andern Seiten mit Stallung für die Pferde dann Wagenschuppen eingeschlossen.“

- 44) „...Baron Defin... den neuen Flügel am Schloß bauen ließ“, SOA Děčín, fond Rodinný archiv Ledebour – Milešov, inv. č. 44, karton 1.
- 45) Z vyjádření technického oddělení Zemského výboru z 15. 12. 1909 k odchylkám od rozpočtu novostavby v Kostomlatech: „III. 1 V původním rozpočtu se předpokládalo, že zdi novostavby budou založeny normálně a zčásti na širokých základových zdech staré sýpky. V průběhu prací se ale ukázalo, že zdi na západní straně se budou muset založit hlouběji, protože se v této části narazilo na staré navážky. Také se nově zdi nemohly nasadit na staré sklepní základy, protože ty měly pouze z vnějšku 0.50 m silnou do malty zděnou skořepinu, uvnitř byly udušány z jílu a malých kamenů a neposkytovaly tudíž žádný nosný základ. Kromě toho sestávalo podloží z málo nosné žluté a bílé hlíny a jílu“ (SÚA, fond Zemský výbor, sign. XXIII 6-2 „Novostavby. Stavba nového traktu...“, karton 9984.

des „neuen Schlosses“, dessen Name Humprechtswiesen in Vergessenheit geriet, verwischt.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Situation des Schlossgebietes auf der Karte des stabilen Katasters (1843). 1. Schloss („neues“), 2. Speicher („altes Schloss“), 3. Kirche des hl. Laurentius, 4. Ställe und die Wohnung des Gärtners, 5. Beamtenwohnung.

Abb. 2: Projekt II. des Schlosses in Kostomlaty, Grundriss des Erdgeschosses.

Abb. 3: Projekt II. des Schlosses in Kostomlaty, Hoffassade des linken Flügels.

Abb. 4: Projekt I. des Schlosses in Kostomlaty, wahrscheinlich Marcello Ceresolla im Februar 1666, Grundriss des Erdgeschosses.

Abb. 5: Projekt I. des Schlosses in Kostomlaty, wahrscheinlich Marcello Ceresolla im Februar 1666, Grundriss des 1. Stockes. In dem mittleren Flügel ist ein Oval für den bedachten Saal skizziert.

Abb. 6: Projekt I. des Schlosses in Kostomlaty, wahrscheinlich Marcello Ceresolla im Februar 1666, Hoffassade des mittleren Flügels in dem Projekt I. Das Hauptportal wird nicht gelöst. In den rechten Flügel wurde ein älterer Bau einbezogen.

Abb. 7: Fenster im Erdgeschoss des Schlosses. Entwurf des Beschlages von A. Müller.

Abb. 8: Fenster im 1. Stock des Schlosses. Entwurf des Beschlages von A. Müller.

Abb. 9: Fenster im 2. Stock des Schlosses. Entwurf des Beschlages von A. Müller.

Abb. 10: Detail des Eckbandes für Fensterflügel von A. Müller.

(Übersetzung J. Kroupová)

SCHLOSS HUMPRECHTSWIESEN IN KOSTOMLATY POD MILEŠOVKOU – ARCHIVQUELLEN ÜBER DIE ART DES AUFBAUS DES FRÜHBAROCKEN SCHLOSSES

Bis jetzt nicht genügend ausgenützte Quellen aus dem Archiv der Grafen Černín (Staatliches Regionalarchiv Třeboň/Wittingau, Zweigstelle Jindřichův Hradec/Neuhaus) bieten bemerkenswerte Belege über die bauliche Ausstattung des barocken Schlosses und erlauben die Rekonstruktion der Entscheidung des adeligen Bauherrn über das Projekt des Baus. Graf Humprecht Jan der jüngere Černín, der vornehme Magnat und Landesbeamte entschied im Jahre 1666 auf seiner Herrschaft in Kostomlaty pod Milešovkou ein Schloss zu bauen. Aus dem Kontext der Quellen geht hervor, dass die erhaltene Kollektion der nicht datierten und nicht bezeichneten Pläne der umfangreichen dreiflügeligen Disposition mit dem geschlossenen Ehrenhof und mit dem eingegliederten „alten Schloss“, das hier etwa seit 1606 stand, ein Projekt sein sollte, das ihm der Maurermeister Marcello Ceresolla, der Bewerber um das Projekt des Prager Palastes, zustellte. Bevor jedoch der Entwurf durchgeführt werden konnte, wurde er schon mit der Inangriffnahme der Arbeiten durch neue Pläne nur auf zwei Flügel ohne das „alte Schloss“ reduziert. Im Sommer 1666 wurde dann der Plan auf den im Bau befindlichen mittleren Flügel, den der durchführende Maurermeister Adam Roßbach mit einem archaischen Motiv der hervortretenden Ecktreppentürme versehen hat, reduziert. In dieser Gestalt ist das „neue Schloss“ bis zum Jahre 1672 der Beendigung angelangt. Die Verleihung des Namens Humprechtswiesen hat die sichtliche Zufriedenheit des Grafen ausgedrückt. Von erhaltenen Belegen sind aber von der größten Bedeutung die ausführlichen, deutsch und italienisch geschriebenen Verträge auf die Steinmetz-, Tischler- und Schlosserdurchführung der Fenster und Türe mit der Anzahl und dem Ausmaß der Elemente, mit Typen und der Bezeichnung der Beschläge und mit vier Zeichnungen.

Den Bauvorgang im Areal haben in den Jahren 1671-3 die Erneuerung des „alten Schlosses“ nach dem Brand, unter neuen Herrschaften die Errichtung des gedeckten Ganges zum Oratorium der nahen, in den Jahren 1728-30 erweiterten Kirche des hl. Laurentius und vor 1769 die Rokokoherichtung des „neuen Schlosses“ mit der Verlängerung um den Südflügel ergänzt. Auch dieses Projekt, zu dem die Pläne nicht erhalten geblieben sind, ist als ein Torso geblieben. Zweckanbauten und Umbauten aus den Jahren 1887 und 1908 zur Erziehungsanstalt für die gefährdete Jugend haben das „alte Schloss“ liquidiert und die Gestalt

ZÁMEK V LINHARTOVECH

LIBUŠE DĚDKOVÁ – ANTONÍN GRŮZA

Linhartovy jsou příhraniční vesnice, která leží na samém okraji polské roviny, v místě, kde se Osoblažsko setkává s Krnovskem. Ve středověku vzniklo v této oblasti několik tvrzí, které byly většinou devastovány v 70. letech 15. století vojsky Matyáše Korvína a jeho spojenců. Stalo se tak v roce 1470 v Linhartovech, 1474 v Albrechticích a Dívčím Hradu, 1476 ve Slezských Rudolticích. Majitelé nebo leníci začali posléze s opravami, převážně ale s novostavbami už renesančních sídel, opevněných, jak to vyžadovala také neklidná doba osmanských vpádů. Jejich původní podobu lze dnes, vzhledem k následným přestavbám, vystopovat jen stěží. Renesanční tvrz v blízkém Městě Albrechticích, postavená na základech sídla středověkého, se jako jediná vůbec nedochovala. Z rozhodnutí tehdejšího Okresního národního výboru v Bruntále byla v roce 1985, bez předchozí dokumentace a bez projednání s Krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody v Ostravě, demolována. Důvodem byl špatný stavební stav.

Zdálo se, že stejný osud čeká i zámek v Linhartovech, který po ukončení 2. světové války až do počátku 70. let mi-